

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1989 m. kovo mėn. 11 d. / March 11, 1989

Nr. 49(10)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kalendoriai — dinozaurai iš stagnacijos glūdumos

Praejusieji metai giliai pakeitė Lietuvą ir lietuvius. Tai akivaizdu naujose knygose ir laikraščiuose, žmonių žvilgsniuose ir žodžiuose. Todėl taip egzotiškai nuteikia dar prieš didžiuosius dvasinius pasikeitimus Lietuvoje spaudai paruošti leidiniai, kurie tik dabar pradeda pasiekti skaitytojus. Jie primena ledynuose įšalusius prietvianinių gyvūnų liekanas ar, per klaidą, ant lietuviško stalo nusileidusias būtybes iš kitų planetų.

Vieną tokių leidinių, „Minties“ leidyklos išleista 1989 metų sieninį kalendorių, *Literatūros ir meno* sausio pirmos numerį šmaikščiai pakeidena skaitytoja Regina Skiauterienė. Iš to kalendoriaus ji sužinojo „tėvo ir mokytojo“ Josifo Stalino bei Nikalojaus Sliunkovo gimimo datas; patyrė, kad 1714 metais narsūs rusų laivynas sumušė švedus ir kad prieš 40 metų Čekoslovakijos „darbo žmonės“ nugalėjo „reakciją“. O apie patiemis lietuviams gyvybiškai svarbias datas ir įvykius kalendoriuje būti lietuviškesnis, komentuoja skaitytoja Skiauterienė.

Panašiais kalendoriais — dinozaurais buvome apdovanoti ir mes, išeiviai. Vertime 89-ųjų metų „Tėviškės“ draugijos kalendoriaus lapus ir fone išgirstame muziką iš operos pagal Brežnevo literatūrinį šedevrą motyvus.

Kas yra Lietuva? Kalendorius informuoja, jog ji „viena iš 15 suverenų (kartoju — suverenų!) Tarybų Sąjungos respublikų.“ Kaip ji tapo tokia „suverenija“ respublika? Anot kalendoriaus, kai „Lietuvoje 1940-ais metais buvo nuverstas fašistinis režimas ir atkurta Tarybų valdžia.“ O Lietuvos tragedija, priartėjimas prie ekologinės, kultūrinės, tautinės pražūties, apie ką šandien taip iškalbiai rašo Lietuvos spauda? Kalendorius šią temą išsemia keliais sakiniiais, prabėgom paminėdamas 1941-ųjų metų deportacijas.

Tiek apie istoriją. Religija, matyt, Lietuvoje nebeegzistuoja, nes apie ją visai nekalbama. O kaip su išeiviais, kuriems šis leidinys skiriamas? Kalendorius praskverbė keletas pragiedrulių — Vytauto Kubiliaus įspūdiškai iš Šviesos-Santaros su-

vaziavimo, Broniaus Genzelio straipsnelis apie Algirdą Greimą, Česlovo Kudabos žodžiai apie Valdą Adamkų ir keli panašūs dalykai. Tačiau kitos pozicijos išliko nepasikeitusios. Lyg norėdami atbaidyti „netarybinius“ išeivius „Tėviškės“ draugija ir *Gimtojo krašto* redakcija įvadiniame žodyje rašo, jog „prioritetas“ ir dabar priklauso „pažangiesiems“ Jungtinių Amerikos Valstybių ir Kanados lietuviams. (Beje, tuo oriu terminu yra pasikrikštijusios sparsi tirstančios grupelės, kurių nariai priklauso ar simpatizuoja Amerikos ir Kanados komunistų partijoms.)

Šiandien „Tėviškė“ ir *Gimtojo krašto* entuziastingai mezga ryšius su išeivijos dauguma, įvairius pažiūrų tautiečiais. „Tėviškės“ kalendoriuje dar tebešaučia „klasių kova“, i pirmasios parados linijas išstumti stalinizmo, brežnevizmo bei imperializmo talkininkai ir apolgetai, nuosekliai teisinę Lietuvos okupaciją ir nutylę jos kančias. Tai Antanas Bimba, Rojus Mizara, Povilas Venta, „žymus autorius“ Filipas Bonoskis, JAV-TSRS instituto garbės prezidentė Ksavera Karosienė ir panašūs asmenys. Peršvietę išeivijos spauda, „Tėviškės“ kalendoriaus prožektorius teatrandu tik jau mirusią komunistinę *Laisvę* ir merdinią *Vilnį*.

Apie „pusiau pažangius“ ir „nepažangius“ išeivius kalendoriuje rašo tokie brežnevinio žurnalizmo pirmūnai kaip Laurinčiukas, Lukoševičius ir Ragutis. O Algimantas Čekuolis dinamiškai tebetvirtina, kad imperijos sienos amžinos...

Šiandien tėvynės ir išeivijos lietuviai jau kalbasi ir bendrauja daug draugiškiau, atviriau. O čia — kaip koks kentauras į duris kanopa pasibeldžia „Tėviškės“ kalendorius: nei žmogus, nei arklys; nei velnias, nei gegutė.

Vienas išeivis leterėjo, kad reikėjo negadinti taip brangaus popieriaus ir visą tą kalendorių nurašyti kaip makulatūrą. Su juo nesinori sutikti. Kalendoriuje — toks ansamblis, toksai panoptikumas, kurio gal jau niekad nebebus. Metai bėgs ir šis kalendorius bus tapęs unikumu, brangia retenybe, kaip pirmosios Elvis Presley plokštelės ar Leonardo Brežnevo filosofinių minčių rinkiniai raštai. Todėl „Tė-

Moderniosios teologijos poslinkiai: prošvaistės ir klausimai

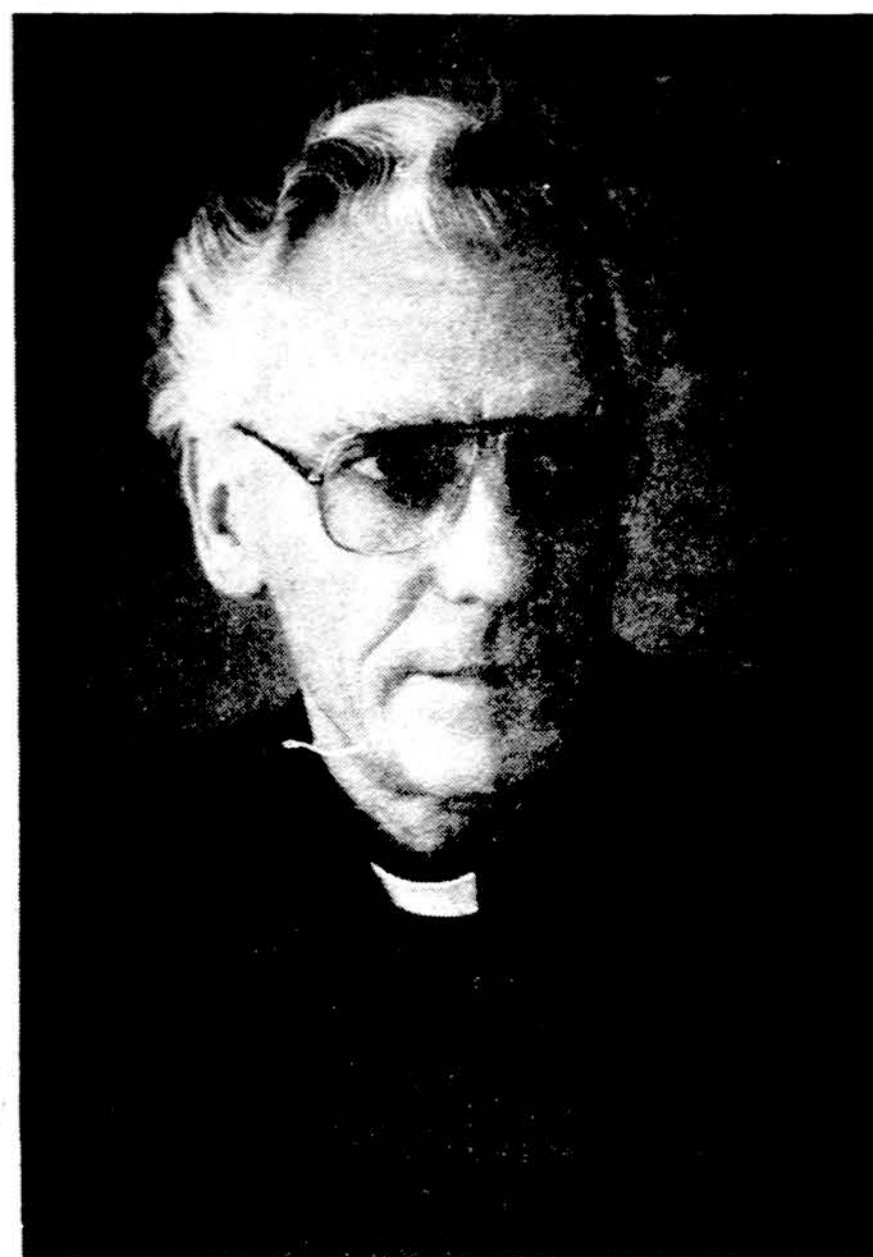
VALDEMARAS M. CUKURAS

Norėdamas patirti, kokį atgarsį paliko Bažnyčios gyvenime ir pasaulyje Vatikano II susirinkimas, 20 metų praėjus nuo jo pabaigos, popiežius Jonas Paulius II sudarė specialistų komisiją ir išsiuntinėjo klausimus viso pasaulio vyskupams ir iškiliesiems teologams, prašydamas pasisakymus ir pastabas siųsti šiai komisijai. Rezultatai buvo susumuoti ir pateikti 1985 metų lapkričio mėnesio gale Vatikane sušauktam ypatingam vyskupų sinodui. Įdomesnieji pasisakymai vėliau buvo paskelbti knygoje, pavadin- toje *Vatican II Revisited*. Įvadi- j čia pasirinktos temos svarsty- ma pacituosiu dviejų prancūzų teologų pastabas. „Man atrodo“, rašo dominikonas T. Marie-Domi- nique Chenu, „kad ašis, apie kurią sukosi Vatikano II Su- sirinkimas ir jame priimtųjų do- kumentų teologija yra žmogaus centrinės rolės pabrėžimas. Žmo- gus yra tasai išeities taškas, nuo kurio prasideda ir kuriame bai- giasi visos analizės ir spren- dimai... Nuo to momento, kada Dievas įsikūnijo ir tapo žmogumi, žmo- gus, teologo Karl Barth žodžiais, tampa visa ko mastas. Šitai aiškiai pastebime skaitydami *Gaudium et spes* (Bažnyčia mo- derniajame pasaulyje). Tai pirmas toks įvykis istorijoje: šis labai svarbus dokumentas pristatomas dabarties konkrečios situacijos fo- ne. Tai yra dėl to, kad ši pastoraci- nė konstitucija atsiremia ne i amžinąsias tiesas, apreiškias iš viršaus, bet joje pakartotinai nurodoma i dabarties gyvenimo dinamiką, kurioje ir amžinosios tiesos, ir pats tikėjimas tampa klausimu. Čionai Bažnyčia pirmą kartą save aptaria kaip slėpinį (mysterium), gyvenantį pasauly- je ir besireiškiantį žmogiškosios tikrovės formom. Žmogus čia pa- statomas centre kaip sąmoningas veikėjas, Dievo valios vykdytojas ir žemiškosios tikrovės kūrėjas. Žmogus šiame pasaulyje yra taip pat ir šios tikrovės saugotojas, ad- ministratorius ir sykiu josios gyventojas — nuomininkas. Pra- bėgus dvidešimčiai metų, dabar jau aiškiau pamatom, kaip pa- laipsniui vystėsi ir pati žmogaus samprata. Nuo praityje akcen- tuoto individo, asmens akcenta- vimo pereinama i tarpasmeninių santykių pabrėžimą. Cituoju pir- mosios Jono Pauliaus II encikli- kos žodžius: „Žmogus, tikras, konkretus ir veikliai besireiškias, yra tai, kas sudaro centrini Ba- žnyčios rūpestį“.

Kitas Vatikano II nuospren- džiams padaręs didelės įtakos „Tėviškės“ 1989-ųjų metų kalen- doriui rezervuosime ypatingą vietą visų stagnacijos istorinių dokumentų lentynoje.

prancūzų teologas, Yves Congar, O.P., pažvelgia Bažnyčios istori- ko ir ekzeziologo akimis ir paži- mi: „Praityje po daugelio visuo- tinių Bažnyčios susirinkimų at- sirasdavo daug asmenų, kurie at- sisakydavo priimti susirinkimų nutarimus“. Kaip pavyzdį, jis paminė kardinolą John Henry Newman, kuris atsiskė pasira- šyti po dekretu, skelbiančiu po- piežiaus neklaidingumo dogmą. Tačiau Vatikano II susirinkimas buvęs visiškai kitoks. „Aš esu įsitikinęs“, toliau rašo Yves Con- gar, „kad šis susirinkimas buvo naujas Sekminių ryto pergyveni- mas; visi pasijuto Šventosios Dvasios pagauti. Dalyviai jau buvo aiškiai pastebėję, kad šiuo metu pasaulyje yra iškilusi so- cialinė-kultūrinė krizė ir viskas vystosi iki šiolie negirdetu tem- pu. Jiems todėl ir rūpėjo nustatyti gaires atečiai, kurią formuoti Bažnyčia yra paties Kūrėjo pa- šaukta. Krizė reiškiasi ir patioje Bažnyčioje, mes stebime vis at- rėjančius iššūkius Bažnyčios au- toritetui, sekuliarizmo grėsmę. Kai kurie teologai bandė krizę spręsti, panaudodami kai kurias marksizmo siūlomas priemones, o antra vertus — hierarchijos autoriteto tradicijos formų akcen- tavimas — visa tai tik pasitri- no krizę. Aš esu vis dėlto optimistas. Matau šioje įtampoje daug ką ge- ro. Ir šitai jau daug kur reiškia- si: yra vietų, kur atgijo Bažnyčios gyvenimas, vis labiau pabrėžia- mas žmogaus rūpestis žmogumi. Anksčiau vyrovusi legalistinė dviasia jau keičiasi i giliai dvi- asinę, charizmatinę veiklą. Tai tylus ir lėtas vystymasis. Kaip paprastai, neįgiamieji reiškiniai labiau patenka i dėmesio centrą, negu teigiamieji. Kartą nugirdau vieną vyskupą sakant: „Kai mi- škė virsta medis, girdimas didelis triukšmas, tačiau medžio augimo niekas negirdi...“ Tas pats vyksta ir mūsų Bažnyčios gyvenime. Anksčiau dominavusi aptartis, pabrėžianti Bažnyčią kaip tobulą, gerai organizuotą hierarchinę struktūrą, jau keičiasi i sakra- mento ir paslapties įvaidį. Juk visą gyvastingoji dinamika Baž- nyčioje ateina ne iš viršaus, bet iš apačios, iš pačių josios narių, kuriuos gaivina angeliškasis en- tuziazmas. Aš matau Bažnyčią, judančią tarsi šventkelionėje pirmyn, palaikomą naujo en- tuziazmo. Tai lyg sėkla, auganti iš Kristaus — Dievo Žodžio tapusio kūnu, kurios augimas palaiko- mas susipratusių ir užsidegusių apaštalų — liudytojų. Tai yra josios geros sveikatos ir gyvybės ženklas“.

Čia pacituotųjų pasisakymų autoriai yra reikšmingi tuo, kad jie ne tik aktyviai bu- vo įtraukti i Vatikano II Su- sirinkimo pagrindinių tekstų formavimosi procesą, bet labai atidžiai sekė visą teologijos lau- ką, kuriame per šiuos pastaruosius 25 metus reikėsi teologinė kūryba. Teologinės minties toli- mesnis vystymasis ir naujai pa- skelbtieji darbai rodo, kad Vati- kanas II tiesiog paveikė ne vien katalikų teologus, bet ir kitų de- nominacijų teologus bei religijos filosofus. Daugumai buvo duota proga stebėtoju teise dalyvauti vi- sose Susirinkimo sesijose, ir todėl jie galėjo savo kritišką vertinimą vėliau savo raštuose išreikšti.

Kun. dr. Valdemaras M. Cukuras 1988 metais šventė kunigystės 50 metų jubiliejų. Gregorianum universitete, Romoje, 1938 metais gavęs filosofijos daktaro laipsnį už disertaciją „Dostojevskio religinio nerimo analizė“, o 1950 metais Angelicum universitete teologijos daktaro laipsnį už disertaciją „Sv. Jono nuo Kryžiaus dvasinės nakties psichologija“, atvykęs i JAV dėstė kultūros filosofiją Wesleyan universitete, filosofiją ir teologiją Annhurst kolegijoje, psichologiją Cromwell seminarijoje. Buvo klebonu Voluntown, Connecticut, amerikiečių parapijoje, Šventosios Trejybės pa- rapijoje, Pomfret, Connecticut, Šv. Kazimiero lietuvių parapijoje, Providence, Rhode Island. Dabartinis metu yra Nekaltai Pradėtosios Marijos seserų kapelionas Putnam, Connecticut. Nuo 1984 metų eina Ateitininkų Federacijos dvasios vado pareigas. Teologines studijas spausdina lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimų dar- buose, Lituanistikos instituto suvažiavimų darbuose, *Aidų* žurnale ir *Draugo* kul- tūriniam priede. Šiame numeryje spausdinama pirmoji dalis jo paskaitos, skaitytos Ateitininkų studijų dienos 1988 m. rugpjūčio mėn. 2-5 d. Dainavoje, Manchestere, Michigan.

Meskim dabar žvilgsnį i dabar- ties teologinės kūrybos lauką. Antrojo pasaulinio karo metu ne- galėjo reikštis jokia reikšminges- nė katalikiška teologinė veikla. Ryškesnieji to meto katalikų te- ologai buvo priversti arba ramiai gyventi savo vienuolynuose, arba pereiti i pastoraciją, kaip, pvz., Karl Rahner, kuris aktyviai pastoracinį darbą dirbo Austrijo- je, o kiti tyliai pasitraukė toliau

nuo karo veiksmų Vidurio Euro- pės. Tačiau didysis teologų neri- mas, viduramžiais išreikštas po- sakiu „fides quaerens intellē- tum“, ir katalikų teologų tarpe nebuvo miręs. Jau 1946 metais vienas po kito pasirodo Vokietijo- je ir Prancūzijoje nauji bandymai. Pirmiausia — liturgijoje ir nau- joje pastoracijoje praktikoje ka- talikų tarpe. Protestantų teologi- ja jau buvo perejusi per nemažai

transformacijų nuo 19 šimtmečio liberalinės krypties žlugimo ir šveicarų teologo Karl Barth pra- dėtosios „neortodoksijos“ są- jūdžio, kurį pažadino jo biblinė studija apie šv. Pauliaus laišką romėnams (*Der Roemerbrief*), per Rudolf Bultmann gerokai visus sukrėtusio šv. Rašto „numitologi- nimo“ šūkio, iki jau JAV apsigy- venusio Paul Tillich ir Ameriko- je subrendusių brolių teologų Reinhold ir Richard Niebuhr gau- sios literatūros. Antras protestan- tų, ypač jaunųjų teologų, sąjūdis gimė jau po karo apie 1958-1960-uosius metus, veikiamas nacių kalėjimuose nukankinto jauno teologo Dietrich Bonhoeffer laišku ir etinių studijų. Vėliau keli šio sąjūdžio atstovai nuėjo tiek toli, kad pradėjo skelbti „Die- vo mirties teologiją“¹. Ši pastaroji gyvavo labai trumpai. Tuo tarpu katalikų tarpe jau reikėsi su- brėndę vokiečių teologai broliai jėzuitai Hugo ir Karl Rahner, Šveicarijoje buvo Hans Urs von Balthasar, o Prancūzijoje, be minėtų dominikonų Chenu ir Congar, Lyons universitete susidarė grupė teologų, kurie pradėjo vadinamą „Nouvelle thé- ologie“ kryptį: Henri de Lubac, S.J., Jean Daniélou, S.J., Bouillard, Rondet ir kiti. Prie jų prisidėjo dar ir paleontologas Teilhard de Chardin, S.J. Liturginis atsinaujinimas, pradėtas Vokietijoje Romano Guardini 1919 m. iš- leista knygele *Vom Geist der Li- turgie*, plėtojosi prancūzų bene- diktinų (Dom Gueranger, O.S.B., Solesmes) vienuolijose ir Austri- joje Pius Parsch pastangomis. Visi šitie reiškiniai jau pradėjo susikristalizuoti tuojau po Antro- jo pasaulinio karo, ir temos, kurias vėliau diskutavo Vati- kanas II, jau buvo gimusios mi- nėtųjų teologų raštuose.

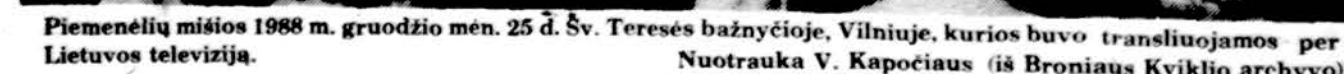
Katalikų teologijai ir Šventra- čio studijoms naujo paskatinimo suteikė popiežiaus Pijaus XII 1943 metais paskelbtasis dekre- tas *Divino afflante Spiritu*, kuris ne tik leido, bet ir skatino pa- sinaudoti protestantų skriptū- ristų jau sėkmingai naudojamu „istorinių-kritiškųjų“ metodu. 1959 metais paskelbtoji enciklika *Humani generis* atvėrė kelius (Nukelta i 2 psl.)

Kun. Valdemaras M. Cukuras audiencijoje pas Šventą Tėvą, popiežių Joną Paulių II, Vatikane 1988 metais. Nuotrauka Arturo Mari

Šiame numeryje:

Kalendoriai iš Lietuvos • Modernioji teologija • „Varpo“ šimtmetis Los Angeles • Išeivijos dailės paroda Lietuvoje • Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai • „Draugo“ jubiliejinis koncertas • Kan- didatai LB mokslinio veikalo premijai

Išėivijos dailininkų kūrybos paroda Lietuvoje

JONAS RŪTENIS

Lietuvos Dailininkų sąjunga, „Tėviškės“ draugija ir Vilniaus Dailės muziejus spaudoje ir lais-kais kvietė išėivijos dailininkus dalyvauti Lietuvoje rengiamoje parodoje. Dalyviams buvo nu-rodyta, kad paroda vyks Vilniu-je, Klaipėdoje ir Kaune. Kiek-vienas sutikęs dalyvauti galėjo siųsti nuo vieno iki penkių darbų. Buvo prašoma kataloginių žinių, autorių bei kūrinių nuotraukų, kurias reikėjo atsiųsti iki 1988 m. liepos mėn. 5 d. Rengėjai iš-i-pareigojo išleisti parodos katalo-gą ir plakata, apipavidalinti visus atsiųstus ir parodon priim-tus darbus, tinkamai įruošti pa-rodos ekspoziciją, o parodai pasibaigus, grąžinti darbus au-torių nurodytais adresais. Pa-rodos jūr komisija sudarė profe-soriai: Gediminas Jokūbonis, Augustinas Savickas, Antanas Kučas, Juozas Balčikonis ir Juo-zas Adomonis.

Paroda buvo atidaryta Vilniaus Parodų rūmuose 1988 m. liepos mėn. 2 d. Joje dalyvavo 77 lietuvių išėivijos dailininkai su tapybos, grafikos, skulptūros ir taikomosios dailės darbais. Iš viso buvo išstatyta apie 300 darbų. Iš JAV – 39 dalyviai. Kanados – 9, Australijos – 16, Vakarų Euro-pos – 10 ir Pietų Amerikos – 3. Iš 77 dailininkų dalyvavusių pa-rodoje, 14 jau yra mirę: Paulius Augius, Adomas Galdikas, Regi-na Ingelevičienė, Bronius Muri-nas, Antanas Nakas, Vaclovas Ratas, Jonas Rimša, Mikas Silei-kis, Henrikas Šalkauskas, Algir-das Šimkūnas, Telesforas Valius, Albertas Veščiušas, Romas Vie-sulas ir Adomas Vingis. Jų buvo rodoma 55 darbai.

Buvo išstatytas ir Antano Žmuidzinavičiaus (1876-1966) kūriny-s „Per klaurą naktį“ (1906). Šis darbas buvo eksponuotas Pirmo-joje lietuvių dailės parodoje Vilniuje 1907 m. sausio mėn. 9 d. Paveikslą įsigijo Lietuvių klubas Kaune. Vėliau darbas pateko į Jungtines Amerikos Valstybes. Šią vasarą kūriny-s sugrįžo į Vilnių, Lietuvos dailės muziejų kaip Emilijos ir Vinco Rastenių iš New Yorko dovana Lietuvai.

Paroda, kaip minėta, buvo eks-ponuota Vilniaus Parodų rūmuo-se, profesionaliai įrengta, visi darbai tinkamai įreminti ir prie

Vytas Serelis (Australija)

Mergaitė su geltonu megztuku

kiekvieno prisegta kortelė su metriku. Per parodos atidarymą kalbėjo Vilniaus Dailės muzie-jaus direktorius Romualdas Bud-rys, „Tėviškės“ draugijos pir-mininkas Vaclovas Sakalauskas, Lietuvos kultūros fondo pir-mininkas Česlovas Kudaba, Dai-lininkų sąjungos valdybos pirmi-ninkas Bronius Leonavičius. Išėivijų lietuvių dailininkų vardu žodį tarė svečias iš New Yorko prof. Vytautas K. Jonynas: „Mar-gaspalvė, turtinga, įvairi pirmo-ji išėivijų lietuvių paroda. Vyres-niosios kartos dailininkų kūrybo-je – gimtosios žemės gyvybė, vi-durinioji karta tarsi ant vielos vaikščiojanti, svyruojanti, trečioji karta – jausmais, mintimis ir tradicijomis su gimtine nesusi-siekianti. Tačiau ir jos kūryba vis tiek gimininga, ji turi santūrumo, išlaiko ribą ir skirtumą nuo kraš-tutinių moderniojo meno sampra-

tų. Visi paveikslai kalba apie žmogų, apie jo siekimą išlikti žmogum. Kai karo metais istori-jos audros mus išskyrė, įvairios teorijos ir sistemos svetimosė žemės kalė į galvą mums nesu-prantamus dalykus, ardė jausmų pasaulį, naikino individualumą. Amerikoje matėme, kaip gimsta ir tarsi kometos pranyksta vis naujos srovės. Tos meno kometos buvo Amerikos siekimas sukurti savo dvasines vertybes, tapti tauta. Tose meno audrose lietuvis dailininkas stengėsi išlikti, iš-saugoti savo savitumą. Lietuvos dailininkai šito nepatyrė, bet durinioji karta tarsi ant vielos vaikščiojanti, svyruojanti, trečioji karta – jausmais, mintimis ir tradicijomis su gimtine nesusi-siekianti. Tačiau ir jos kūryba vis tiek gimininga, ji turi santūrumo, išlaiko ribą ir skirtumą nuo kraš-tutinių moderniojo meno sampra-

Katalogą ir plakata gavo kiekvie-nas parodos dalyvis. Katalogas taip pat geras, bet gal trūksta kiek išradingesnio išdėstymo. Be to, be reikalo puoselėtas pasaulio vietovardžių lietuvinimas. Išėivijoje skaitant, tai nuskamba tolimos praeities kalbėjimu, taip pat viską lietuvinant: „Du boišai ant stryto faitinosi ir susi-blydino“. Papuošimui galėjo būti bent kelios spalvotos nuotraukos. Iš katalogo matyti, kad iš 77 dalyvių – 23 yra JAV-bėse ne-girdėti dailininkai, nežinomi. Patikrinus *Lietuvių dailininkų išėivijoje*, Jaunimo centro Chica-goje biuletinį (išleista *Mūsų žinių*, paruošta Algimanto Kežio), randama, kad iš 23 tik vienas Vytautas Šerelis tepaminėtas iš 245 suregistruotų dailininkų išėivijoje. O pagal šiam kataloge pateiktus aprašus, jie pristatomi, kaip labai iškilūs ir pasižymėję, daug nuveikę ir pasiekę – taigi žinomi. Deja (nors gal klystama), – tik ne išėivijos kultūrinio gyvenimo baruose. Dabar klaui-simas, kodėl jie tik dabar prisistatė? Spėliojimų gali būti įvairių, bet reikia tikėti, kad jie visi grįžo tautos labui ir gėriui...

Apie Vilniuje jau įvykusią ir Klaipėdoje tebevykstančią parodą okupuotos Lietuvos spaudoje, kol kas, nebuvo jo-kios išsamios profesionalios apžvalgos. Pasitenkinta kai ku-rių ten apsilankusių išėivijos dailininkų pareiškimais, kai kurių reporterių aprašais *Gimta-jame krašte*, *Tiesoje*, *Literatūroje* ir *mane* bei kitur.

Vis dėlto reikia pasakyti, kad paroda buvo gero lygio, nors, žinoma, ne visi darbai vienos meninės vertės. Tačiau ji pasižy-mi jau pažįstamais ir pripažintais vardaais ir darbais. Tenka tik pasidžiaugti, kad lietuvis kūrė-jas, kad ir kaip veikiamas aplin-kos, pasiliko ištikimas savo tautiniam pradui. Aišku, aplinka veikė tautinio prado interpretavi-mą, bet apskritai liko lietuviška linija, varsa ir tema. Nauji įvykiai, siekimai ir pasekmės skelia žiežirbą, kuri pajėgi už-kurti laužą, o to laužo dūmai pajėgūs išsklaidyti tamsius oku-puotos Lietuvos debesis, kad pa-dangė vėl taptų saulės glostoma... Tai įkvepia naujam ryžtui, nau-jiems akcentams, o kiek į šalį pajėgusiems, ar visai atitrūku-siems, gelbsti susimąstyti ir liautis braidyti svetimosiose balose, kai prieš akis žydinčios pievos, saulėtai slėniai, o virš galvos mėlynas, kaip lino žiedas dangus...

Išėivijos dailininkų parodos surengimas Lietuvoje – išskirti-nis įvykis. Jis liks istorinis – kaip ir 1907 metų paroda Vil-niui. Yra žinoma, kad ne vienas iš pakviestųjų dailininkų pa-rodėje yra atsisakęs dalyvauti, kiti kvietimai grįžo adresato ne-pasiekę. Manysiu, kad tai yra, naujuoju terminu, „baltos dė-mės“. Kam jos reikalingos ir kas tuos pasiekta, kol kas niekas ne-išaiškina. Taip pat faktas, kad išėivijos spauda apie parodas Lietuvoje net neužsiminė, tarytum tai toks menkas ir nereikšmingas dailininkų as-meniškas iššokis ir net kažkuo pakvėpęs... Atsakymas aiškus: gal net ir visų dalyvių vardu galima pasakyti: kai Gedimino kalno pilies bokšte plevėsuoja tautos vėliava – parodoje daly-vauti buvo garbė ir garbinga.

• Vilniaus Jaunimo teatro aktorai Apolonija Matkevičiūtė ir Petras Steponavičius atliks rečitalį Jaunimo centre, Chica-goje, sekmadienį, balandžio 2 dieną, 3 v. p.p. Rečitalio pro-gramoje aktorai dainuos, skaitys lietuvių poezijos bei dramos veikalų ištraukas ir vaidins. Reči-talį rengia Chicago's Aušros Vartų tunto Kunigaikštienės Gražinos vyresniųjų skaučių būrelis.

Danguolė Sadūnaitė

Nuotrauka Jono Kuprio

MONTEREY

I.

prie jūros,
už gatvės kampo,

(ten kur gelmė,
kur šuoliuojantys vandenys) –

rytas laukia mane,
kaip jaunuolis

II.

ji leidžiasi,
vėjo linguojama:
saulė...
//////
prieš iškrisdama į marias
prie širdies mus prispaudžia...

KAIMIŠKAS LIETUS

smarkiai lyja,
Vermonto kalnuose...

lietus:
kaip siena krenta,
trapiuką lyg ir pasikeiksnodamas...
čia ir vėl kiek uprimes,
teliūskuodamasis į šonus...
//////

ah, tas lietus!
dabar jis, kaip nuvarytas arklis...

JURGINAI

žingeidūs,
pilnakraujai

tokie...
į gatvės pusę
per tvorą persisvėrė...

//////
kaip moterėlės,
prie laiptų –
pletkais dalinasi...

*

ir taip griaustinio
garsiai barami...
paskutinių
lietaus naujienų
pasiklausę...

į rudenį ižengsim
//////
ten kur miškas, dangų
žemai ant galvos
užsitraukęs

pasnigo,
bet tikrai nežymiai...
//////
ir žemė,
(kieta, kaip moneta!)
avies kailinukuose

NE BITĖ

ne bitė mane igėlė,
per pravirą langą
iskridusi...

bet Tavo žodis,
ši vakarą, man
Gerąją Knygą beskaitant...

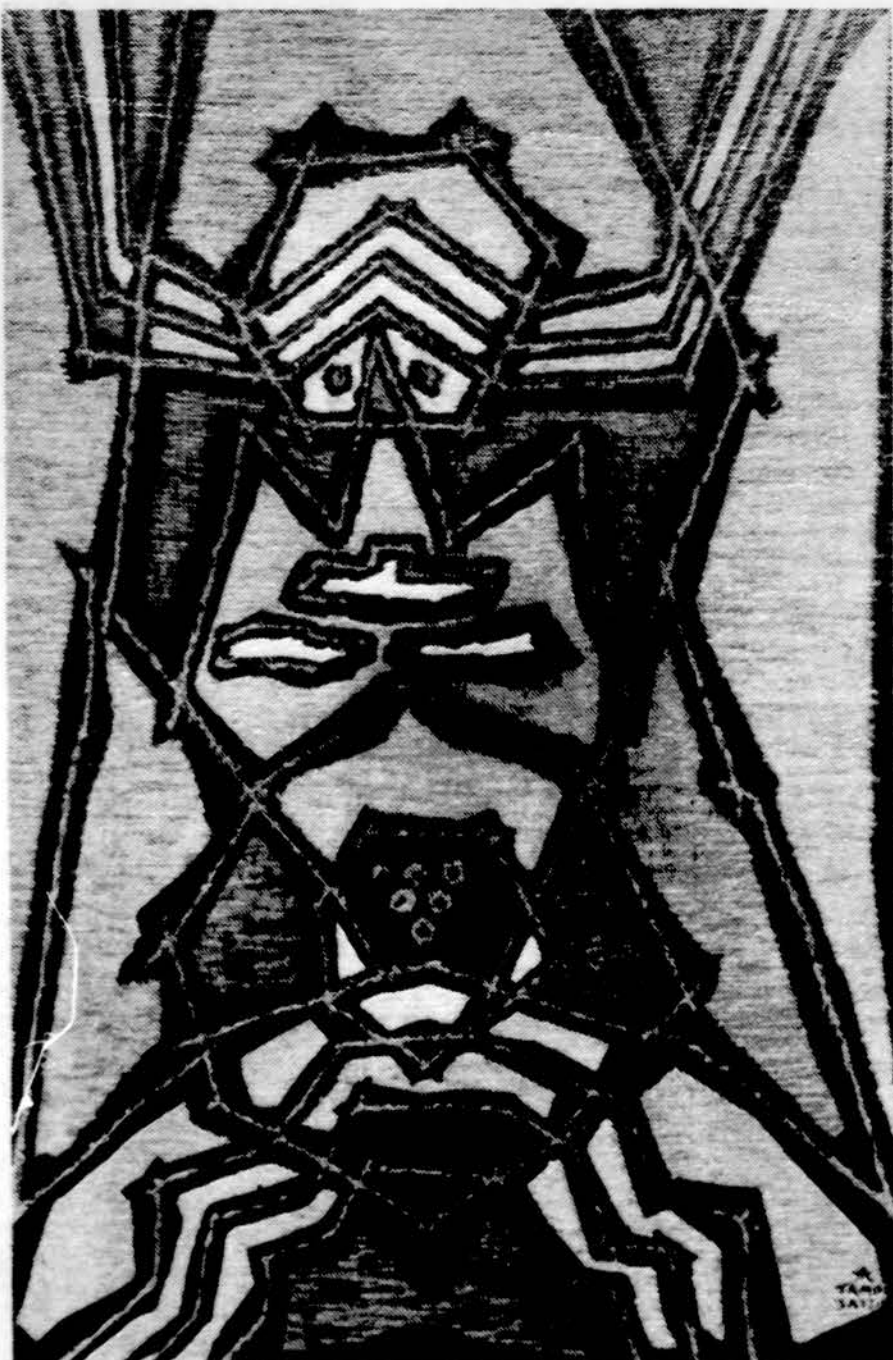
Kinijos ministras
apie savo krašto
rašytojus

Savo sausio 10 d. kalboje Ki-nijos kultūros ministras Weng Meng Žongguo Xinwen Še taip apibūdino savo krašto rašytojus:

„Vakaru rašytojai vis daugiau ir daugiau įtakos daro kinų ra-šytojų kūrybai. Lotynų Amerikos rašytojas Garcia Marquez yra pats įtakingiausias ir didžiausias vertinamas. Kai kurių jaunųjų dievaitis pasidarė Hemingway. Labai didelės įtakos taip pat daro sovietų rašytojas Aitmatovas“.

„O dėl Kinijos jaunųjų rašytojų, tai pastaraisiais metais nemažas jų skaičius emė pirmauti. Tai grupė gabių ir puikių žmonių. Jie nešioja madingus drabužius ir geri „ryšiams palaikyti“. Jie taip pat yra gerai perėmę rašymo igū-džius ir rašo aiškiai. Jie yra šalta-kraujai ir nereikia stipriai nei meilės, nei neapykantos. Vaiz-duoja jie tik gyvenimo absur-diškumą. Nei jie kam nors prieš-tarauja, nei ką nors remia. Kai kurie jų laikosi požiūrio, kad „literatūros tikslas yra pati literatūra“. Tarp jų yra ir tokių, kurie tiki, kad iki ju atėjimo Ki-nija neturėjo literatūros ir kad kinų literatūros istorija turėtų prasidėti su jais“.

B. Kazimieraitis

Antanas Tamošaitis (Kanada)

Erdvės vingiai, 1987
Tapyba, 36" x 24"

Veronika Svabienė (JAV)

Gulbių ežeras, 1987
Lino raizynas, ranka nuspalvintas

K.V. Banaičio kompozicijos „Draugo“ koncerte

MYKOLAS DRUNGA

„Draugo“ jubiliejinis koncertas 1989 m. vasario mėn. 26 d. Marijos aukštesniosios mokyklos salėje, Chicagoje. Programoje — K.V. Banaičio kūriniai. Atliko Lietuvos operos choras, diriguojamas Audronės Gaiziūnienės, sopranas Marytė Bizinkauskaitė, smuikininkė Linda Veleckytė, pianistas Robert Mockus, smuikininkas Alexander Belavsky, klarnetistė Charlene Zimmerman ir artistė Marcia Labella.

Laikraščio 80 metų sukaktį atšvėsti „Draugo“ renginių komitetas (pirmininkė Marija Remienė) nutarė koncertą paskirti vieno kompozitoriaus kūrybai, pasirinkdamas Kazimierą Viktorą Banaitį (1896-1963), vieną iš daugiausiai tuzino europinio lygio kūrėjų, kuriuos lietuvių tauta yra ligi šiol pasauliui davusi. (Be Banaičio, tam tuzinui dar priklauso Čiurlionis, Bacevičius, Jakubėnas, Kačinskis, Gaidelis, Švedas, Lapinskas, Bajoras, Rekašius, Kutavičius ir Balakauskas. Kai kas šį sąrašą gal kiek modifikuotų, vieną kitą pavardę išimdami ar pridėdami.) Tokio sukirpimo koncertas teikia progą klausytojams susipažinti su kompozitoriaus amplitudė ir tuo pačiu išbandyti jo potencialą išlaikyti juos dėmesį. Aišku, mūsų publika nėra išprususi ta prasme, kad sektų pasaulinės muzikos raida, lankydami profesionaliose koncertuose, kokias Chicago miesto ypač turtingas tiek kiekybe, tiek kokybe. Užtat dėkingesnė dirva minėtam egzaminui būtų buvusi ta publika, kuri nuolat užpildė miesto centro ar universitetinių rajonų sales. Manau, kad Banaitis ir tokį bandymą būtų išlaikęs, nes jo muzika pasiekia gan įtaigų rezultatą, efektingai sudėtydama vėlyvojo romantizmo, impresionizmo bei nuoskaus modernizmo elementus, apvaisintus vakariečių klausytojams gal siek tiek „egzotiškos“ lietuviškojo folkloro dvasios. Šio koncerto duomenimis, be to, buvo papriestaurata mitui, jog Banaičio talento stiprybė glūdinti vokalinėje kūryboje: ne, koncerte pagroti instrumentiniai kūriniai savo muzikiniu svoriu visiškai prilygo solinėms bei chorinėms dainoms (tiesa, tokių kompozitorių sukūrė daugiau, bet „daugiau“ — juk nereikia „geriau“).

Lietuvių operos choro dirigentui Broniui Kazėnui susirgus ir negalėjus atvykti, jo pareigas šiame koncerte perėmė Audronė Gaiziūnienė. Pradžią buvo nelygi: vyrų chorui pirmosiose dviejose dainose trūko vaiksimo, svyravo intonacija, antroji daina nepradėta kartu. Tai nebuvo geriausias vyrų sekijos pasirodymas. Scenoje vyrus pakeitęs moterims, dalykai šiek tiek pasitaisė — ne dėl to, kad jos gražesnės ar kad jų ansamblis stipresnis, bet gal dėl to, kad jų dainuotoji medžiaga — chorinės ištraukos iš „Jūratės ir Kastyčio“ — joms buvo pažįstamesnė. Tai patvirtino faktas, kad koncerto pabaigoje jungtinio choro atlikti gabalai iš „Jūratės ir Kastyčio“ — pirmojo veiksmo jau skambėjo arčiau to, ką mes iš Lietuvos operos choro esame pratę girdėti. Su Banaičio opera jis turėtų būti gerokai apsipratęs. Vis dėlto, palydint tik vienam pianinui, nė šioji dalis nepalikto tokio įspūdžio kaip užpernykščiame Krikščionybės jubiliejaus koncerte. Tai ir vėl reiškia, kad orkestrinės palydos buvimas ar nebuvimas sudaro skirtumą Banaičio kūrinio bendram efektui. Be instrumentinio pamušalo „Jūratės ir Kastyčio“ gan konservatyviai parašyta vokalinė partitūra nustato daug šilumo bei spalvos, ir reikia itin darniai, subtiliai dainuojančio ansamblio, kad tuščios kvartos bei kvintos neskambėtų nuogai. Šiuo metu, netekęs Arūno Kaminsko tėviškos rankos, Operos choras tokiu ansambliu nėra. Kita vertus, potencialą atsistoti ant kojų jis turi. Koncertą užbaigusioje ne Banaičio ir net ne Naujajio, o Juzeliūno parengtoje giesmės „Lietuva brangi“ aranžuotėje Gaiziūnienės vadovaujami choralistai išgavo jautrią, mistišką nuotaiką be jokio orkestrinio akompanimento, kuris minėtame Krikščionybės jubiliejaus koncerte šią giesmę buvo pavertęs saldžia koše. Nors vyrų neįprastuose juzeliūniškose versijose saskambiuose ir truputį painiojosi, šiam trūkumui ateityje pašalinti tereikia kieto darbo.

Šiokią tokią sensaciją sukėlė solistė Marytė Bizinkauskaitė. Madų žinovai (t.y. visos moterys ir keletas vyriškių) komentavo jos sukle, kalbininkai stebėjosi jos tarsenoje atradę naują anglobaltų kalbų fonetinį hibridą, o muzikos mėgėjus pagavo solistės visapusiškas operiškas, kokio mūsų scenoje nėra. Jei Lietuvos opera kada susigundytų statyti „Manon Lescaut“, toliau už Bizinkauskaitę nereikėtų ieškoti: mūsų vėliniškai angliška Marytė šiai rolei gatava kaip stovi — su visu savo balsu, laikysena ir apranga tiesiai iš Louisianos linksma viečių. Jos vokalas stiprus, sultingas — nors pačiose viršūnėse forsutas, bet užtat itin sodrus viduriniuose bei apatinuose registruose. Banaičio dainas (ir bisui Rūtėlės ariją) ji išliejo, lyg tai būtų Puccini arijos. Bet tai ne vien Bizinkauskaitės interpretacinė maniera: jau pačioje kompozitoriaus muzikoje glūdi sąlytis su itališkuoju verizmu. Tačiau nuolatinis to sąlyčio ryškėjimas ilgainiui atskirų dainų ypatybes sunivelio: prie glitaus marmelado reikėjo ir rupios lietuviškos duonos, kurios klausytojai gavo užkasti tik dviejose žaismingiau perteiktose dainose („Tulpės“ ir „Vandens lelija“).

Jei Marytė Bizinkauskaitė švytėjo savo plačiašypsniu atlaipindiskumu, tai smuikininkė Linda Veleckytė žavėjo nemažiau šiltu santūrumu. Su pianistu Robertu Mocku ji atliko Banaičio antrąją sonatą d-mol, vieną iš to žanro lietuviškojo repertuaro pažibų. Veleckytės laibo tono drovus, lygus smuikavimas tik pabrėžė po šios kompozicijos paviršiumi kunkuliuojanti emocingumą, taip, kaip kuklus, bet tampriai prigludęs rūbas išryškina pridengto kūno mėsingumą. Nors šio kūrinio techniniai reikalavimai viršijo smuikininkės jėgas, ji surado jo muzikinės minties giją ir įrodė, kad jis būtų vertas ir virtuozo dėmesio. Mockaus asmenyje ji turėjo gerą partnerį, savo fiziniiais judesiais bei mimika išraiškingesnį, tačiau pačiu muzikavimu prisitaikiusį prie Veleckytės ramios, introspektyvios pasijos. Bet tiek čia, tiek per visą koncertą, akompanuojant chorui bei dainininkei, pianistui kenkė prastas, duslus instrumentas su ypač kiauro skambesio žemutinėmis stygomis.

Antanas grynai instrumentinis koncerto kūrinys — trijų dalių pastoralinė siuita „Lietuvos idilijos“ smuikui, klarnetui ir arfai. Kūrinys alsuoja liaudinės melodikos bei harmonijos dvasia, kurią atlikėjai, trys Chicago Lyric operos orkestro nariai — Alexander Belavsky, Charlene Zimmerman ir Marcia Labella vykusiai perdavė, ypač tylios melancholijos persunktoje antroje ir linksmai ritmingoje trečioje

Marytė Bizinkauskaitė „Draugo“ sukaktuviniame koncerte.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Lietuvių operos moterų ir vyrų chorai, diriguojami Audronės Gaiziūnienės, „Draugo“ sukaktuviniame koncerte.

Nuotraukos Jono Tamulaičio

Laiškas redakcijai

Per Sąjūdžio demonstracijas Vilniuje pernai Maskvos *Kom-somolskaja Pravda* fotokorespondentas paėmė iš technikos mokyklos darbiniais drabužiais apmėtiną mokinuką ir nufotografavo jį demonstracijos fone. Tai turėjo reikšti, kad „darbo klasė abejinga Sąjūdžiui“. Kai ta nuotrauka pasirodė spaudoje, Lietuvoje kilo protestų banga, jog tai falsifikatas. Maskvos laikraštis *Lietuvai* atsakė: menininkas turi teisę laisvai pasirinkti priemones ir būdus savo idėjai išreikšti. Taigi, tasai Maskvos argumentas visiškai toks pat, kaip ir Jūsų išdėstytasis priešais prie mano laiško, tilpusio *Drauge*, 1989 m. sausio 7 d. nr. 4(1) — psl. 4.

Ta pačia proga, parafrazuojant Jūsų redakcinį priedą, galbūt vertėtų priminti, jog tokia kontekste, kokiame Jūs patalpinote aną K. Daugėlą nuotrauką, teigiančią, kad „Kapsukas saugo ateizmo muziejų“, reikėjo pridėti, jog tai „foto etiūdas“, ar „fotomontažas“ ar panašiai, kaip tai daroma „kultūringame pasaulyje“. Kai to nebuvo, tai dabar jau galima kvestionuoti ir kitą K. Daugėlą nuotrauką tame pačiame *Drauge* puslapyje, kur tvirtinama, jog tai „Kuršio Adomo Lenkauskos kapas Nidos kapinėse“. Gal tai irgi ne faktinė tiesa, o kokia nors fotografo-autoriaus fantazija, — jo tiesa, kurią jis stengiasi skaitytojui ipiršti. Būsiu dėkinga, jei rasite vietas šiam mano paaiškinimui.

Salomėja Narkėliūnaitė

— Teisybė, kad p. Narkėliūnaitė gerai išryškina vieną iš estetikos problemų, kuri taip ir nėra išrišta nuo Platono laikų. Bet kiek bebūtų stiprus jos argumentas, alternatyva jos atstovaujama pozicijai — meninės tiesos prielaida — taigi yra išsilaikusi mūsų kultūroje, ir todėl pasilieka

Kandidatai Lietuvių Bendruomenės mokslinio veikalo premijai

JAV Lietuvių Bendruomenės literatūros premija šiais metais bus paskirta už 1986, 1987, 1988 ir 1989 metais išleistus liuanistinės tematikos humanitarinių mokslų turinio veikalus arba esėstinių straipsnių rinkinius. JAV LB Kultūros tarybos sudarytai jūry komisijai premijoms skirti buvo atsiųsti šie veikalai:

1. Jonas Balys, *Lietuvių žemdirbystės papročiai ir tikėjimai*.
2. Paul Blozis, *Astronomijos pagrindai*.
3. Milda Danytė, *Lithuanian*

toliau prie nuomonės, kad fotografo Kazio Daugėlos duotam savo darbui pavadinimui nėra pagrindo priekaištauti. (Beje, p. Narkėliūnaitės minimame tame pačiame „Drauge“ puslapyje nėra tvirtinama, jog tai „Kuršio Adomo Lenkauskos kapas Nidos kapinėse“, bet „Kuršio Adomo Lingaičio kapas“).

Immigration to Canada after the Second World War.

4. Kestutis K. Girnius, *Partizanų kovos Lietuvoje*.
5. Algirdas Julius Greimas, *Tautos atminties beiškant*.
6. Petras Jonikas, *Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje*.
7. Vytautas Kavolis, *Sąmoningumo trajektorijos*.
8. Violeta Kelertienė, *Išėjės negrižti*.
9. Petras Klimas, *Dienoraštis 1915-1919*.
10. Bronius Kviklys, *Lietuvos Bažnyčios, V. tomas: Vilniaus arkivyskupija ir VI tomas: Kaišiadorių vyskupija*.
11. Rasa Mažeikaitė, *Pagan Lithuania and the Politics of Religion in East-Central Europe during the Fourteenth Century*.
12. Jonas Palukaitis, *Lietuvių periodika Vakarų Europoje*.
13. Vilijus Pėteraitis, *Mažoji*

Lietuva ir Sema vandenvardžių šviesoje.

14. Justinas Pikūnas, *Nuo asmens iki asmenybės*.
15. Vincas Trumpa, *Lietuva XIX amžiuje*.
16. Antanas J. Van Reenan (Adomėnas), *Lithuanian Diaspora: Koenigsberg to Chicago*.
17. Robertas A. Vitas, *U.S. Non-Recognition of the Soviet Occupation of Lithuania*.

JAV Lietuvių Bendruomenės 1988 metų literatūros premijoms už mokslinį veikalą skirti JAV LB Kultūros tarybos sudarytai jūry komisijai pirmininkauja dr. Tomas Remeikis. Kiti du jūry komisijos nariai: dr. Dalia Katičiūtė-Boydston ir dr. Bronius Vaškėlis. JAV LB Kultūros tarybos nutarimu, dėl ypač gausaus mokslinio veikalo premijai kandidatuojančių veikalų skaičiaus, jūry komisija iš atsiųstųjų atrinks du veikalus premijai — abiejų autoriams bus paskirta premija po 3,000 dolerių.

„Draugo“ sukaktuviniame koncerte K.V. Banaičio „Lietuvos idilijos“ groja Chicago Lyric operos trio: Alexander Belavsky (smuikas), Marcia Labella (arfai) ir Charlene Zimmerman (klarnetas).

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Po „Draugo“ sukaktuvinio koncerto: (priekyje, iš kairės) akompaniatoriaus pianistas Robert Mockus, solistė Marytė Bizinkauskaitė, smuikininkė Linda Veleckytė, dirigente Audronė Gaiziūnienė (už ju) dalis Lietuvių operos vyrų ir moterų chorų narių.

Nuotrauka Jono Tamulaičio